Νομιμοποίηση του πολέμου;

Αυτό που μπορούμε να επικρίνουμε στην έκφραση «τέλος του ψυχρού πολέμου» είναι ότι τείνει να παρουσιάσει σαν προφανές ότι το τέλος της αναμέτρησης Ανατολής-Δύσης που σημάδεψε τα τελευταία σαράντα χρόνια, είναι η αρχή μιας «καινούργιας ειρηνικής εποχής», που θα είναι για πάντα απαλλαγμένη από το φόβο. Και ποιος δε θα χαιρόταν με το τέλος του ψυχρού πολέμου; Όμως ας εξετάσουμε το θέμα από κοντά.

Το τέλος του ψυχρού πολέμου και ο πόλεμος στον Περσικό

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο πόλεμος στον Περσικό ακολουθεί το τέλος του ψυχρού πολέμου. Πολλούς έχει προβληματίσει το γεγονός.

Στην ερώτηση: «η Ευρώπη έχει ωφεληθεί από το τέλος του ψυχρού πολέμου;» ο Σαμίρ Αμίν απαντά: «Λιγότερο απ' ό,τι οι Ηνωμένες Πολιτείες, που όπως βλέπουμε παλινόρθωσαν τη στρατιωτική τους ηγεμονία. Για πολλά χρόνια μας διακήρυσσαν πως ο ψυχρός πόλεμος εγκυμονούσε τους μεγαλύτερους κινδύνους σύγκρουσης. Κατά τη γνώμη μου επρόκειτο για μη πραγματικό κίνδυνο, για ένα συνεχή εκβιασμό, για μια ηθική πίεση που ασκούσαν οι δύο υπερδυνάμεις. Η πραγματικότητα ήταν ο στρατιωτικός διπολισμός, γιατί ο πολεμικός εξοπλισμός ήταν ο μόνος τομέας όπου η ΕΣΣΔ είχε κάνει αποτελεσματικές προσπάθειες ανόρθωσης. Σήμερα επανερχόμαστε στην κατάσταση που επικρατούσε το 1944, όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν το μονοπώλειο της ατομικής βόμβας. Τότε τη χρησιμοποίησαν... Θεωρώ πως υπάρχει πάρα πολύ μεγάλος κίνδυνος ν' ανατρέξουν πάλι σ' αυτό το όπλο για να διευθετήσουν όλα τα θέματα, από τα πιο ασήμαντα μέχρι τα πιο σημαντικά. (...) Με το τέλος του ψυχρού πολέμου αρχίζει άλλος πόλεμος. Και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ξέσπασε στον Περσικό Κόλπο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε κάθε σημείο του πλανήτη όπου υπάρχουν φυσικοί πόροι για εκμετάλλευση.» [1]

Όμως αυτή η αξίωση των ΗΠΑ ερμηνεύτηκε από πολλούς ως «αντίδραση».

Ο D. Cirera είναι κοινωνιολόγος. Το πρωτότυπο δημοσιεύθηκε στο γαλλικό περιοδικό LA PENSÉE (287). Το άρθρο δημοσιεύεται εδώ με την άδεια του εκδότη της PENSÉE.

Προσωπικότητες όπως ο Μακ Ναμάρα έχουν γράψει στο Foreign Affairs: «Το τέλος του ψυχρού πολέμου, προφανώς, δε σημαίνει από μόνο του το τέλος των διεθνών συγκρούσεων, όμως δεν πρέπει να σημαίνει και την επιστροφή στο παλαιότερο ύφος των διεθνών σχέσεων, που βασιζόταν στο νόμο του ισχυρού και των νέων συμμαχιών, με ύστατη προσφυγή στις εθνικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η δύναμη της ανεξέλεγκτης καταστροφής των πυρηνικών και η εξολοθρεπτική δύναμη των συμβατικών όπλων θέτει το ερώτημα του κατά πόσον είναι «χρήσιμος» ο πόλεμος ως πολιτικό μέσον. (...). Αυτή η νέα εποχή μας δίνει την ευκαιρία ν' αγωνιστούμε για να δημιουργήσουμε μια πραγματική συλλογική ασφάλεια και καινούργιους κανόνες δικαίου σύμφωνα με τους οποίους η αυτοϋπεράσπιση με τη χρήση στρατιωτικής δύναμης για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των εθνών θα χάνει τη νομιμότητά της», γράφουν αμερικανικές προσωπικότητες όπως ο Μακ Ναμάρα.[2]

Μια νέα εποχή;

Η έκφραση «παγκόσμια συμφιλίωση» μας προβληματίζει με βάση τα γεγονότα: τι μπορεί να σημαίνει η έκφραση «το τέλος της ισορροπίας του τρόμου»; τι να απέγινε η προσπάθεια για την αποτροπή του πολέμου; ποια είναι η αληθινή έννοια του «αφοπλισμού»; πόσο πραγματοποιήσιμες είναι οι ενδεχόμενες λύσεις που δίνονται στα θέματα ασφάλειας και ανάπτυξης;

Ο πόλεμος στον Περσικό και οι εξελίξεις στη διάρθρωση της ασφάλειας στην Ευρώπη δίνουν ένα δείγμα ότι εγκαινίασε μια νέα εποχή. Όχι όμως απαραίτητα αυτήν που θα μπορούσαμε να ευχηθούμε.

Έδειξε ότι ο πόλεμος ήταν πάντα κοντά. Ξανανομιμοποίησε τον πόλεμο ως μέσο διακανονισμού των διεθνών προβλημάτων. Και το έκανε κάτω από συνθήκες κατά τις οποίες οι Ηνωμένες Πολιτείες ξαναγίνονταν η μόνη μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Έτσι περάσαμε από την τακτική της αποτροπής από τον πόλεμο, δηλαδή από μια μη-πολεμική τακτική, σε μια τακτική επέμβασης μεγάλης κλίμακας, που ξανανομιμοποιεί την παραδοσιακή αντίληψη των προγόνων μας: «η ειρήνη δια της βίας». Ο πόλεμος «επιτέλους μπορεί να κερδηθεί» και πάλι!

Από αυτήν την άποψη, η επιχείρηση «καταιγίδα της ερήμου» ήταν κάθε άλλο παρά ένας «ολιγόχρονος πόλεμος». Χρησίμεψε ως πεδίο πειραματισμού για τους καινούργιους εξοπλισμούς στους οποίους εφαρμόζεται μια τεχνολογία αιχμής, και σήμερα τα πολεμικά μέσα και οι στρατηγικές είναι προσαρμοσμένα σ' εκείνους τους πολεμικούς ελιγμούς που δοκιμάστηκαν κάτω από πραγματικές συνθήκες μάχης. Αυτός ο πόλεμος πήρε παγκόσμιες διαστάσεις, παρ' όλο που διαδραματίστηκε σε «περιορισμένο φόντο» και έξω από το έδαφος των δυνάμεων που είχαν εμπλακεί πιο άμεσα. Οι συνέπειες αυτού του πολέμου είναι σοβαρές και μακροχρόνιες. Αυτός ο πόλεμος ήταν ταυτόχρονα μια επίδειξη του νέου συ-

σχετισμού δυνάμεων στη διεθνή κλίμακα που έχει επιστρέψει στις αντιλήψεις των δυνάμεων που δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν βία για να υπερασπιστούν αυτά που θεωρούν συμφέροντά τους.

Περάσαμε λοιπόν από την αντίληψη του «στατικού μετώπου», κατά βάση εντοπισμένου στο κέντρο της Ευρώπης, σε μιαν άλλη αντίληψη ενός «κινητού μετώπου», απλωμένου σε ολόκληρο τον πλανήτη, που απαιτεί μιαν ανάλογη προσαρμογή των εξοπλισμών, η οποία θα βασίζεται στην ευκινησία, την ακρίβεια, την ταχύτητα της επέμβασης.

Ο εχθρός βρίσκεται παντού.

Επικαλούμενος με ανησυχία «ένα σενάριο νεοιμπεριαλισμού», ο Thierry de Montbrial ανησυχεί για το πνεύμα «σταυροφορίας» που φαίνεται να κατακτά τη Δύση: «Μετά από τη σύντομη περίοδο ευφορίας που ακολούθησε τον πόλεμο στον Περσικό, πλήθος σύγχρονων μελετητών μας προσδιορίζουν σήμερα το νέο εχθρό του οποίου η απειλή αντικατέστησε αυτήν της εκλειπούσας Σοβιετικής Ένωσης. Αυτός ο καινούργιος εχθρός είναι ο τρίτος κόσμος. Αν και είναι πολύμορφος, έχει ωστόσο ένα γερό πυρήνα, το Ισλάμ. Με μια δημογραφική αύξηση που φθάνει το 3% σε περιοχές όπως η Βόρεια Αφρική, αυτός ο νέος εχθρός απειλεί να μας κατακλύσει με τη μετανάστευση, την τρομοκρατία, τον πολλαπλασιασμό των εξοπλισμών και τα ναρκωτικά. Η Δύση λοιπόν οφείλει να συγκροτήσει μια καινούργια σταυροφορία.»[3]

Στη Γαλλία έχουμε περάσει από την αποτροπή του πολέμου «του αδύναμου προς τον ισχυρό», στην αποτροπή του πολέμου «του ισχυρού προς τον αδύναμο», και τελικά στην αποτροπή του πολέμου «του ισχυρού προς τον παράλογο», κατά την έκφραση του Francois de Rose.

Χρειάζεται να βρούμε μια νέα, νόμιμη διαδικασία μέσα στα νέα πλαίσια, στην επιδίωξη της προσπάθειας για στρατικοποίηση, που να μας επιτρέψει να διατηρήσουμε και ακόμα να ισχυροποιήσουμε την παλαιά κυρίαρχη τάξη. Έτσι η αύξηση των στρατιωτικών εξοπλισμών εμφανίζεται κυνικά, όπως είναι στην πραγματικότητα: το μέσο επιβολής του νόμου του ισχυρότερου.

Τα προβλήματα ασφαλείας στην Ευρώπη

Ως προς αυτήν την άποψη είναι παραδειγματική η εξέλιξη των προβλημάτων της ασφάλειας στην Ευρώπη από τα τέλη της δεκαετίας του '80. Εάν σταθούμε στη δικαιολογία που δόθηκε πριν από σαράντα και πλέον χρόνια για να δικαιολογηθεί η ύπαρξη των συμμαχιών και των στρατιωτικών μπλοκ, η κατάρρευση του συμφώνου της Βαρσοβίας και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης θα έπρεπε να είχαν ανοίξει το δρόμο προς τη δημιουργία ενός συστήματος ασφάλειας που να βασίζεται στον αφοπλισμό και στην ύφεση των πολεμικών αναμετρήσεων.

Όμως οι ιθύνοντες των δυτικών δυνάμεων δεν κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση. Στοχεύοντας στη σύσταση μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας που θα ενισχύει τον ευρωπαϊκό «θεμέλιο λίθο» της ατλαντικής συμμαχίας, η συνθήκη του Μάαστριχτ εντάσσεται μέσα σε μια λογική αναμέτρησης, στρατικοποίησης, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις αντιλήψεις περί κοινής ασφάλειας, όπως ορίζονται στο χάρτη του ΟΗΕ και στην τελική πράξη του Ελσίνκι.

Χωρίς αμφιβολία, έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια για να δικαιολογηθεί στο όνομα της ειρήνης η πολιτική ένωση που έλαβε χώρα: «Πώς να οικοδομηθεί η ειρήνη, χωρίς να δοκιμάσει κανείς μια δομή πρωτότυπη, πρωτόγνωρη που θα ήταν απλούστατα η ειρήνη κάτω από συνθήκες, διαπραγματεύσεις, συμβιβασμό, διαιτησία, και θα εξαρτιόταν από την ελεύθερη απόφαση των κυβερνήσεων, των κοινοβουλίων ή των λαών της Ευρώπης στην οποία ανήκουμε; Ιδού!» εξηγεί ο Francois Mitterrand. «Σήμερα κριτικάρεται πολύ η προκειμένη δομή γιατί ο κόσμος βλέπει τα μειονεκτήματά της, κι εγώ πρώτος απ' όλους. Αλλά αυτό που διαπιστώνω είναι ότι όλος ο κόσμος την αποδέχεται. Γιατί; Διότι η προοπτική της ειρήνης είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια οφθαλμαπάτη».[4] Και όλ' αυτά αμέσως μετά τον πόλεμο στον Περσικό, και τη στιγμή που γύρω απ' τη διασπασμένη Γιουγκοσλαβία παίρνουν θέση οι συμμαχικές στρατιωτικές δυνάμεις Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών.

Όλη η δυναμική της στρατιωτικής ένταξης και οι επεμβατικές βλέψεις που ενέχονται σ' αυτήν, αντικρούει αυτόν τον ειρηνικό λόγο. Όλη αυτή η αντίληψη περί «εθνικής άμυνας» και «αποτροπής από τον πόλεμο» πέφτει στο κενό. Η αναμέτρηση Ανατολής-Δύσης ξεπερνιέται με την ενίσχυση της λογικής του μπλοκ. Στο κέντρο του θέματος συνυπάρχουν η ενίσχυση γύρω από ένα δυνατό γαλλογερμανικό πυρήνα και μια σύσφιξη του ατλαντικού μπλοκ.

Οι συνυπογράφοντες τη συνθήκη του Μάαστριχτ έχουν πάρει σχεδόν κατά γράμμα τις γαλλογερμανικές προτάσεις πάνω στο θέμα. Χρειάζεται «να θεμελιωθεί ολοκληρωτικά μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, χωρίς την οποία η οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ένωσης θα έμενε ημιτελής», με την εκμετάλλευση «των δυνατοτήτων που προσφέρει η Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), μέσω της οποίας η Πολιτική ένωση και το ΝΑΤΟ θα συνεργάζονταν με απώτερο σκοπό να εξασφαλίσουν μιαν αμοιβαία ενίσχυση των ευρωπαϊκών και διατλαντικών δομών ασφάλειας. (...) Με αυτήν την προοπτική μια ευρωπαϊκή ταυτότητα ασφάλειας και άμυνας θα έπρεπε να εκδηλωθεί με την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής δύναμης στους κόλπους της Συμμαχίας.»[5]

Η σύσταση του γαλλογερμανικού σώματος στρατού, που είχαν αναγγείλει ο F. Mitterrand και ο H. Kohl στη διάσκεψη κορυφής της La Rochelle το Μάιο του 1992, εντάσσεται μέσα σ' αυτήν την προοπτική. Σ' αυτό το πρωτοσύστατο σώμα θα έπρεπε να προστεθούν και στρατεύματα των άλλων χωρών της Κοινότητας.

Αυτό το διάβημα απαιτεί ριζικές αναθεωρήσεις που να επανεξετάζουν τα ταμπού που θίγουν τα προβλήματα ασφάλειας, όπως είναι ο ρόλος του γαλλικού

πυρηνικού οπλοστασίου μέσα σ' αυτό το πρωτοσύστατο σώμα, η νέα θέση της Γερμανίας, και η διάρθρωση με το ΝΑΤΟ.

Όσον αφορά στο πυρηνικό οπλοστάσιο, ο F. Mitterrand προκαλεί συζήτηση υπαγορεύοντας τη μελέτη ενός πυρηνικού δόγματος για την Ευρώπη: «Αυτό θα είναι ένα από τα σημαντικότερα θέματα όσον αφορά στην οικοδόμηση μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας».[6] Ο Jacques Delors θυμίζει «τη μεταφορά του πυρηνικού οπλοστασίου (σε μια πολύ δυνατή πολιτική ένωση)» και ο Jean-Francois Poncet, πρώην υπουργός εξωτερικών του Giscard d'Estaing, βεβαιώνει: «Είναι σαφές ότι μετά την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη υπάρχει επίσης η πυρηνική αλληλεγγύη». Το «ταμπού» έχει μικρύνει σημαντικά. Αλλά αυτή η μείωση είναι μέσα στη λογική του είδους αυτής της ένταξης που βρίσκεται σε εξέλιξη: «Ούτε η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, δηλαδή οι δύο πυρηνικές δυνάμεις της Ευρώπης (...) δεν μπορούν ν' απομονωθούν, αγνοώντας τη μεγαλύτερη δύναμη της Ηπειρωτικής Ευρώπης, με την πρόφαση ότι η Γερμανία δε διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο, γράφει ο Thierry de Montbrial. Είναι σαν να λέμε πως αργά ή γρήγορα θα χρειαστεί ένα ευρωπαϊκό δόγμα επί του θέματος».[7] Το ρήγμα διευρύνθηκε: «Η Γαλλία πρέπει να κατανοήσει ότι ο ρόλος της έχει μικρύνει μέσα στο περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώθηκε με το τέλος του ψυχρού πολέμου και τη γερμανική ενοποίηση. Γι' αυτό είναι θετικό το γεγονός ότι γίνονται αυτές οι ανταλλαγές απόψεων και ότι τα θεμελιώδη αξιώματά της γαλλικής πολιτικής για την ασφάλεια επιτέλους συζητήθηκαν» τονίζει ο Άγγλος Peter Jenkins, συντάκτης των κυρίων άρθρων, υπό τον τίτλο «Η εγκατάλειψη του δόγματος του De Gaulle».

Η Θέση της Γερμανίας

Πράγματι, το ερώτημα της θέσης και του ρόλου της Γερμανίας βρίσκεται στο επίκεντρο της ημερήσιας διάταξης.

Με την πρόφαση ότι σ' αυτήν ενέχεται η ενδεχόμενη ισχύς της νέας Γερμανίας, της παρέχουν τα μέσα για ν' αποκτήσει τη στρατιωτική δύναμη που φιλοδοξεί.

Είναι λοιπόν κατανοητό ότι η σύσταση του κοινού στρατιωτικού σώματος, ο νέος ρόλος που έχει μεταβιβαστεί στη Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), συνοδεύουν την ανταλλαγή απόψεων που γίνεται στη Γερμανία για την αναθεώρηση του θεμελιώδους νόμου που επιτρέπει την επέμβαση τμημάτων του γερμανικού στρατού (Bundeswehr) έξω από τη ζώνη του ΝΑΤΟ. Υπενθυμίζοντας τις αποστολές που ανατέθηκαν σ' ένα ευρωπαϊκό στρατιωτικό σώμα, ο Karl Lamers, εκπρόσωπος της εξωτερικής πολιτικής της Γερμανικής Χριστιανοδημοκρατικής Ένωσης (CDU), παρατηρεί: «Τα προβλήματα της ασφάλειάς μας στην Ευρώπη και επομένως στη Γερμανία δεν εστιάζονται μόνο στ' ανατολικά της ηπείρου. Υπάρχουν σημαντικότερα στο μεσογειακό χώρο, στην Εγγύς και Μέση Ανατολή. Η

Γερμανία πρέπει να το σκεφτεί αυτό όταν η Βουλή της επικυρώσει τη συνθήκη του Μάαστριχτ, με τους όρους που αφορούν στην κοινή πολιτική και άμυνα. Η χώρα μας δεν μπορεί να υιοθετήσει μια στάση εντελώς διαφορετική από αυτήν των ευρωπαϊκών εταίρων της, πάνω σ' αυτό το θεμελιώδες θέμα για τον πόλεμο και την ειρήνη.»[9]

Και μέσω του ζητήματος της Γερμανίας, τίθεται το θέμα της συνέχειας με το ΝΑΤΟ. Δε λείπουν οι συζητήσεις και οι αναλύσεις πάνω στην αντίφαση που θα προέβαλλε ανάμεσα στο σχέδιο της ευρωπαϊκής άμυνας και της ατλαντικής συμμαχίας. Η ανταλλαγή απόψεων ήταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος στις συνεδριάσεις του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες το Μάιο του 1992 και τους επόμενους μήνες. Επέτρεπε χωρίς αμφιβολία τη δικαιολόγηση αυτής της δυναμικής, θέτοντας το θέμα μιας Ευρώπης μεγάλης και ανεξάρτητης, που θα ελευθερωνόταν απ' την κηδεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών. Αναμφίβολα, υπάρχουν ανταλλαγή απόψεων και ενστάσεις. Αλλά δεν αναφέρονται σε μια αντίσταση απέναντι στις αμερικανικές πιέσεις για μια αυξανόμενη παροχή στρατιωτικών δυνάμεων στην Ευρώπη μέσα στα πλαίσια του «διαμερισμού του φορτίου» που ευχόταν από παλιά η Ουάσιγκτον, δηλαδή πάνω στο μοντέλο της ασφάλειας. Αναφέρονται στο λίγο ή πολύ μεγάλο περιθώριο της αυτονομίας της ευρωπαϊκής ταυτότητας, μέσα στα πλαίσια μιας σφαιρικής στρατηγικής όσον αφορά στο στρατιωτικό επεκτατισμό που ανταποκρίνεται στις ηγεμονικές φιλοδοξίες του δυτικού μπλοκ.

Η ανταλλαγή απόψεων κατέληξε όπως γνωρίζουμε, επιβεβαιώνοντας σε κάθε ευκαιρία την αλληλοσυμπλήρωση της ευρωπαϊκής άμυνας και του ΝΑΤΟ. Οι ειδήμονες και οι στρατηγοί κατάφεραν ν' αναπτύξουν τους μηχανισμούς μιας ενδότερης αλληλοδιείσδυσης της Ένωσης Δυτικής Ευρώπης και του ΝΑΤΟ. Ο Pierre Joxe, υπουργός Άμυνας της Γαλλίας, για να μην υπάρχει διφορούμενο, διευκρινίζει ότι το γαλλο-γερμανικό στρατιωτικό σώμα «θα ενεργήσει υπό την εξουσία ενός διοικητή του ΝΑΤΟ σε περίπτωση επίθεσης. (...) Οι κατηγορίες κατά τις οποίες το ευρωπαϊκό σώμα θα εξασθενίσει το ΝΑΤΟ είναι αβάσιμες (...). Φέρουμε στο τραπέζι της Ατλαντικής συμμαχίας τους καρπούς της γαλλογερμανικής στρατιωτικής συνεργασίας, όπως και της ευρωπαϊκής συνεργασίας.»[10]

Μερικές μέρες νωρίτερα, μπροστά στη συνέλευση της ΔΕΕ, στο Παρίσι, ο Volker Ruhe, ο Γερμανός υπουργός Άμυνας, εξέφρασε τη μεγάλη του ικανοποίηση για την «πρόοδο» που είχε πραγματοποιήσει η Γαλλία με το να δεχτεί να διαθέσει ορισμένες μονάδες της στις Δυνάμεις Άμεσης Αντεπίθεσης ή στις δυνάμεις κύριας άμυνας του ΝΑΤΟ. Και διευκρινίζει: «Το ευρωπαϊκό σώμα δεν έχει την πρόθεση να προβεί στη σύσταση ενός «ευρωπαϊκού στρατού» (...). Στην πραγματικότητα πρόκειται για μια μονάδα που θα μπορούσε να ενεργήσει στο πλαίσιο της ΔΕΕ. Δεν είναι αποκλειστικό άλλων σχεδίων που θα πρόβλεπαν τη διάθεση στη ΔΕΕ άλλων ευρωπαϊκών μονάδων, που ανήκουν ή όχι στο ΝΑΤΟ.»

Ο κύριος ρόλος παίζεται από τη ΔΕΕ, η οποία παίζει συγχρόνως το ρόλο μιας ταυτότητας της ευρωπαϊκής άμυνας και το ρόλο του κυρίου άξονα Ευρω-

παϊκής Συμμαχίας. Στις Βρυξέλλες συστάθηκε ένας πυρήνας στρατιωτικού προγραμματισμού που αποτελείται από περίπου τριάντα υπαλλήλους προκειμένου ν' αναπτύξουν τις ικανότητες εκτέλεσης: «Ο ρόλος του Clausewitz σταματά εδώ! Ο πολιτικός δε θα ξαναεμπιστευτεί πλέον την επιβίωση του έθνους στους στρατιωτικούς. Σήμερα, πρέπει να θέσουμε πολιτικο-στρατιωτικούς θεσμούς που να επιτρέπουν την αντιμετώπιση πολύμορφων κρίσεων», υποδεικνύει ένας ανώτερος αξιωματικός προσκείμενος στη ΔΕΕ.[11]

Το θέμα δεν είναι λοιπόν να δοθεί μηχανικά στη Γερμανία πρόσβαση στο πυρηνικό οπλοστάσιο και να επιβληθεί η επιστροφή της Γαλλίας στη διοίκηση που εντάσσεται στο ΝΑΤΟ. Κάτι τέτοιο δεν είναι απαραίτητο και θα συγκρούετο έντονα και χωρίς λόγο με τις απόψεις της Γαλλίας και της Γερμανίας, με την πιθανότητα να θέσει σε κίνδυνο την πορεία της εξέλιξης.

Αλλά το διάβημα είναι σαφές. Και δεν κρυβόμαστε: «Ολοένα πιο συχνά, οι δυνάμεις μας θα εντάσσονται σε πολύπλευρους σχηματισμούς (...). Θα χρειαστεί λοιπόν να συμμετάσχουμε ταυτόχρονα στο ΝΑΤΟ, στη ΔΕΕ, στη ΔΑΣΕ και στις πρωτοβουλίες για ειρήνη του ΟΗΕ προσέχοντας να διατηρούνται ανεξάρτητοι ο ένας οργανισμός από τον άλλον και να είναι καθορισμένος ο ρόλος τους έτσι ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται πάντα», γράφει ο βουλευτής Jean-Michel Boucheron, που είναι πρόεδρος της επιτροπής Άμυνας στην Εθνοσυνέλευση. Χρειάζεται «ν' αντιμετωπίσουμε τη νέα στρατηγική αταξία» μ' ένα «στρατό ευκολομετακίνητο και προσαρμόσιμο»: «που να μετακινείται εύκολα προς όλες τις κατευθύνσεις, είτε προς ευρωπαϊκά πεδία, δηλαδή κοντινά είτε σ' εξωτερικά πεδία, δηλαδή μακρινά», διότι «οι ενδεχόμενοι πόλεμοι θα είναι (υπογράμμιση του συγγραφέα D.C.) πιθανότατα ολοένα και πιο σύντομοι και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις θ' απαιτούν βίαιες εξάρσεις ισχύος.» Βλέπουμε πως δεν πρόκειται πλέον για άμυνα, αλλά χρειάζεται να προετοιμαστούμε για άμεσες επεμβάσεις σ' όλον τον κόσμο.

Ήδη ενώ στον Περσικό επικρατούσε πλήρης κρίση, ο Jean-Pierre Chevenement που τότε ήταν ακόμη υπουργός Άμυνας είπε κάτι που υιοθετήθηκε αργότερα: «Η ανισορροπία μεταξύ Βορά και Νότου, η συσσώρευση της φτώχειας, των στερήσεων, της αργοπορείας στην ιστορική ανάπτυξη, η κάθε είδους πνευματική καθυστέρηση, οι απειλές του εθνικισμού και της άρνησης προσαρμογής στις νέες συνθήκες, όλ' αυτά επιβαρύνονται από τις κρίσεις και τις διαμάζες. Η Γαλλία μαζί με την Ευρώπη μπορούν να παίξουν ένα συμβιβαστικό ρόλο σ' αυτές τις χώρες. (...) Δε χρειάζεται ν' αντικαταστήσουμε τη μια σταυροφορία με μια άλλη, αλλά να θέσουμε την επιρροή μας στην υπηρεσία της ισορροπίας και της ειρήνης, χωρίς την οποία δε θα επέλθει σ' αυτές τις χώρες ούτε οικονομική ανάπτυξη ούτε δημοκρατία. Οπότε τα επόμενα χρόνια θ' αναγκαστούμε να πολλαπλασιάσουμε τις υπερθαλάσσιες επεμβάσεις, όπως αυτήν του Περσικού (...).[13]

Επειδή δεν καταφέραμε να λύσουμε τις ανισορροπίες, και να δώσουμε θετικές λύσεις στα προβλήματα ανάπτυξης – που θα έθεταν υπό αμφισβήτιση την

παγκόσμια τάξη ανισότητας αναπτύξαμε μιαν αντίληψη διεθνούς αστυνόμευσης. Θεωρούμε τις σχέσεις μεταξύ των κρατών σαν να ήταν εσωτερικές υποθέσεις στις οποίες οι κυρίαρχες δυνάμεις επεμβαίνουν παίρνοντας αυθαίρετα αυτό το «δικαίωμα». Οικειοποιούνται την εξουσία της αστυνομίας, όπως κάνει ένα κράτος στα όρια της επικράτειάς του.

Αντίθετα με όλους τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, αναπτύχθηκε ένα υποτιθέμενο «δικαίωμα επέμβασης» που αποδίδει στον ισχυρότερο την υπέρμετρη δύναμη να υπαγορεύει τους νόμους και τις επιλογές του. Η μετατροπή σε όργανα των δομών όπως είναι ο ΟΗΕ και η ΔΑΣΕ εντάσσεται σ' αυτό το διάβημα. Η χρησιμοποίηση της γιουγκοσλαβικής τραγωδίας είναι ενδεικτική αυτών των προθέσεων στην πράξη.

Παραδειγματική είναι και η εξέλιξη της ΔΑΣΕ. Η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία της Ευρώπης θα μπορούσε να είναι ο κατάλληλος θεσμός για να διαχειριστεί τη «μετά τον ψυχρό πόλεμο» κατάσταση και για να ξεπεραστεί η λογική των μπλοκ. Η Τελική πράξη του Ελσίνκι προσφέρει κριτήρια και αρχές βασισμένα πάνω στα κριτήρια και τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ – εμπλουτίζοντάς τα – για μια δημοκρατικοποίηση των διεθνών σχέσεων, ιδιαίτερα στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Τελική πράξη, αποτέλεσμα μιας κάποιας «σχέσης δύναμης» και λαϊκών αγώνων, έθετε την αρχή της ισότητας μεταξύ των κρατών, της στενής σχέσης μεταξύ ασφάλειας, αφοπλισμού και συνεργασίας. Οι αρχές της έρχονται σε αντίθεση με την αντίληψη του μπλοκ.

Έτσι, από το 1989, η οργανοποίηση της ΔΑΣΕ προς όφελος των δυτικών δυνάμεων, και κατά πρώτο λόγο των Αμερικανών, οδήγησε σε μια παρεκτροπή από τις αρχές και τη λειτουργία της.

Σιγά σιγά, αλλά όχι χωρίς κάποια βιαιότητα, το ΝΑΤΟ υπέταξε τη ΔΑΣΕ στις στρατιωτικές του αντιλήψεις για την ασφάλεια και για τις σχέσεις, που βασίζονται στο δίκαιο του ισχυρότερου. Οι πιέσεις της Ουάσιγκτον νίκησαν τις αντιστάσεις.

«Η Συμμαχία οφείλει να μπορέσει κάποτε να θέσει τα λογιστικά της μέσα, το κεφάλαιο πληροφόρησής της, ακόμα και τις δυνάμεις της στη διάθεση των αποστολών ειρήνης που διάγονται υπό την αιγίδα της ΔΑΣΕ ή των Ηνωμένων Εθνών», δήλωσε ο Manfred Woerner, ο γενικός γραμματέας του ΝΑΤΟ.[14] Ο κύκλος επαναλαμβάνεται: το ΝΑΤΟ οικειοποιείται το ρόλο του συστήματος ασφάλειας για το σύνολο της ηπείρου. Και, μ' αυτήν τη λογική, τονίζει ότι οι έννοιες: «ζώνη του ΝΑΤΟ» ή «εκτός ζώνης» θα χάσουν την ακρίβειά τους.

Η διακύβευση είναι στρατηγική: χωρίς την υποδομή του ΝΑΤΟ, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν να φιλοδοξούν ν' αποκτήσουν μια σφαιρική κυριαρχία. Χωρίς το ΝΑΤΟ, δε θα είχαν καταφέρει να διεκπεραιώσουν τις πολεμικές επιχειρήσεις στον Περσικό με τις ίδιες διευκολύνσεις.

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, μετά τη σοβιετική συμφωνία ένταξης της ενοποιημένης Γερμανίας στο ΝΑΤΟ, τους πρόσφερε μιαν ανέλπιστη ευκαιρία. Βιάστη-

καν να συμπληρώσουν το κενό δημιουργώντας, με τη συμμετοχή της Βόννης, το Συμβούλιο Βορειοατλαντικής συμμαχίας που περικλείει όλες τις χώρες του ΝΑΤΟ και τα πρώην μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας, σ' ένα εκτεταμένο σύνολο που εκτείνεται από το Βανκούβερ μέχρι το Βλαδιβοστόκ, δηλαδή που καλύπτει ολόκληρο το Βόρειο ημισφαίριο.

Το μέλλον των πυρηνικών όπλων

Αυτά είναι τα πλαίσια μέσα στα οποία γίνονται οι διαπραγματεύσεις για τον αφοπλισμό, και μέσα στα οποία εξετάζεται το ζήτημα του μέλλοντος των πυρηνικών όπλων.

Μετά την υπογραφή της συμφωνίας Start τον Ιούλιο του 1991, η συμφωνία της Ουάσιγκτον μεταξύ των George Bush και Boris Eltsin, στις 17 Ιουνίου 1992, αναγγέλλει μια νέα μείωση των αμερικανικών και ρωσικών στρατηγικών οπλοστασίων. Δεν μπορούμε παρά να ικανοποιηθούμε μ' αυτό το καινούργιο βήμα για τη μείωση των πυρηνικών δυνατοτήτων, και καλό είναι να τονίσουμε πως αυτή η νέα συμφωνία βρίσκεται πολύ πίσω από τις δυνατότητες και προπαντός από τις ανάγκες. Πέρα από τις ανισορροπίες μεταξύ του ενός και του άλλου τύπου όπλων ή μεταφορικών πολεμικού υλικού, ας σημειωθεί ότι μένει μια ποσότητα 3000 στρατηγικών όπλων για τις αρχές του επόμενου αιώνα. Αυτό που απομακρύνει ακόμη περισσότερο την προοπτική μιας ολοκληρωτικής εξάλειψής τους από τώρα έως το 2000, όπως εκείνη που είχε προτείνει η Σοβιετική Ένωση τον Ιανουάριο 1986, είναι ότι το πυρηνικό δόγμα παραμένει η «κολώνα» του στρατιωτικού δόγματος των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους.

Όπως υπογραμμίζει ο στρατηγός Eyraud: «Οι μεγάλες συνθήκες δεν ενδιαφέρουν και τόσο τους Αμερικανούς ειδήμονες και υπεύθυνους. Η έμμονη ιδέα τους δεν είναι οι διαπραγματεύσεις για τον αφοπλισμό, αλλά ο έλεγχος του πελώριου πυρηνικού και χημικού οπλοστασίου, που η ΕΣΣΔ το άφησε στη θέση του, και η τύχη των ειδικών του στρατιωτικοβιομηχανικού συμπλέγματος το οποίο αποσυντίθεται.»

Το ζήτημα απορρίφθηκε πολύ απλά, δίχως επιφυλάξεις και όρους, από το ημερήσιο πρόγραμμα της Διάσκεψης κορυφής για τη Γη που έγινε στο Ρίο ντε Τζανέιρο, τον Ιούνιο του 1992, με θέμα το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Και συνέβη τη στιγμή που η έκθεση Brundland το θέτει σαν έναν από τους όρους επίλυσης των προβλημάτων του πλανήτη στα τέλη του 20ού αιώνα.

Μέσα σ' αυτήν τη νέα σχέση δυνάμεων, ο αφοπλισμός ενατενίζεται βασικά διαμέσου των κινδύνων πολλαπλασιασμού προς τις μεσαίες δυνάμεις, αλλά χωρίς να επανεξεταστούν οι δυνατότητες των ήδη πυρηνικοποιημένων δυνάμεων. Ο αφοπλισμός δε γίνεται πλέον αντιληπτός σαν μια μείωση ισορροπημένη, πολύπλευρη, αλλά σαν μια μονόπλευρη πίεση για να εμποδιστούν άλλα κράτη στο ν'

αποκτήσουν πρόσβαση στη στρατιωτική δύναμη. Πράγμα που, τελικά, δεν μπορεί παρά να είναι ένας παράγοντας έντασης, και μάλιστα πολέμου, όπως έδειξε η επέμβαση κατά του Ιράκ, και οι απειλές κατά της Κορέας ή του Ιράν και είναι εντελώς απατηλό. Δεν είναι δυνατό ν' απαγορεύεται μακροχρόνια η απόκτηση εξοπλισμών στο σύνολο των κρατών, που ορισμένα απ' αυτά προφασίζονται πως διατηρούν και εκσυγχρονίζουν στο όνομα της ασφάλειάς τους. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος από την κατάργηση όλων των πυρηνικών εξοπλισμών, προκειμένου να εμποδιστεί η εξάπλωσή τους. Αναπόφευκτα, το ζήτημα θα επανέλθει στην ημερήσια διάταξη, κυρίως με την προοπτική της αναθεώρησης της συνθήκης περί μη-εξάπλωσης, το 1995.

Η διεθνής ασφάλεια λοιπόν γίνεται αντιληπτή ως η δυνατότητα του ισχυρότερου να επιβάλλει την τάξη στον κόσμο, ενδεχομένως με τη βία. Είναι η αντίληψη που εμπνέει τις εκθέσεις του Πενταγώνου που δημοσιεύτηκαν στον αμερικανικό τύπο, που καθορίζουν το ρόλο των Ηνωμένων Πολιτειών για τις ερχόμενες δεκαετίες, και τις απειλές που οφείλουν ν' αντιμετωπίσουν: η έκθεση Jeremia[16], που εξετάζει τα σενάρια των πιθανών συγκρούσεων, και η έκθεση Wolfowit, που θέτει την αρχή κατά την οποία «η διεθνής τάξη είναι σε τελική ανάλυση εγγυημένη από τις Ηνωμένες Πολιτείες».

Αυτά είναι λοιπόν τα πλαίσια μέσα στα οποία συζητούνται οι στρατηγικοί προσανατολισμοί και οι προσαρμογές των στρατιωτικών δομών. Έχει δοθεί προτεραιότητα στον εκσυγχρονισμό χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες, των οποίων έχουμε δει δείγματα στον πόλεμο του Κόλπου (κρύψιμο, ακρίβεια) και στις οποίες βασίζονται τα προγράμματα της Πρωτοβουλίας της Στρατηγικής Άμυνας (IDS). Χωρίς αμφιβολία, το σχέδιο που επανονομάστηκε GPALS τροποποιήθηκε με βάση τις ανάγκες και τις πιέσεις του προϋπολογισμού. Αλλά παραμένει μια προτεραιότητα. Οι πιστώσεις που του δόθηκαν αυξάνουν κανονικά με μια τάξη του 20%.

Η Ευρώπη επιδόθηκε στο διάβημα με την παρότρυνση της Γαλλίας. Μέσα στον προϋπολογισμό για την άμυνα του 1991, οι πιστώσεις που δόθηκαν για το διάστημα, αυξάνονται κατά 17,5%. Και αυτή η αύξηση θα διατηρείτο τα ερχόμενα χρόνια και θα διπλασιαζόταν από τώρα μέχρι το έτος 2010. Μια ιδιαίτερη προσπάθεια έγινε στον τομέα της έρευνας, με συνεργασία στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Στις Συνδιαλέξεις με θέματα Επιστήμη και Άμυνα, μέσα στα πλαίσια του «ευρωπαϊκού ανοίγματος», ο γενικός επίτροπος στο θέμα των εξοπλισμών αναγγέλλει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πρακτορείου εξοπλισμών, που αναφέρθηκε στη Διάσκεψη κορυφής του Μάαστριχτ. Η ευρωπαϊκή διάσταση επιβεβαιώνεται με τη διοργάνωση ενός ευρωπαϊκού σαλονιού όπλων, το «Eurosatory», στο Μπουρζέ, από τις 22 έως τις 27 Ιουνίου 1992, υπό την αιγίδα της GEIP.[19]

Τα στρατιωτικά κονδύλια εξελίσσονται κατά συνέπεια. Υπάρχει μια γενική τάση για κάποια σταθεροποίηση, λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες του προϋπολογισμού. Πράγματι, οι ιθύνοντες του δυτικού κόσμου βρίσκονται αντιμέτωποι

με τα προβλήματα της αύξησης του κόστους των υλικών, με το γεγονός ότι είναι εξεζητημένα, και με την πίεση των γνωμών για μια μείωση προς όφελος των κοινωνικών τομέων.

Πραγματικά, καταφέρνουν να διατηρούνται σ' ένα σταθερό πλαίσιο – παραμένοντας συγχρόνως σε πολύ υψηλά επίπεδα – προβαίνοντας σε επαναναπτύξεις. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, από το 1990 έως το 1995, ο προϋπολογισμός του Πενταγώνου θα όφειλε να μειωθεί κατά 13,3% και να κατέβει από 5,3% στο 3,8% του Εθνικού Ακαθάριστου Προϊόντος (PNB). Αλλά αυτό γίνεται βασικά με κλεισίματα βάσεων στο εξωτερικό και με μια μείωση του ενεργού δυναμικού, από 2.174 εκατ. ανθρώπων σε 1.653 εκατομμύρια. Αλλά την ίδια στιγμή το ποσόν που καταβάλλεται για τον εκσυγχρονισμό των εξοπλισμών περνά από 38% σε 41,5%, με μια αύξηση για την Πρωτοβουλία της Στρατηγικής Άμυνας (IDS).

Για τη Γαλλία, το όφελος είναι το ίδιο: ελάττωση του δυναμικού, επαγγελματοποίηση, προτεραιότητα στους εξοπλισμούς και στις σύγχρονες τεχνολογίες, και στις από κοινού παραγωγές, στο ευρωπαϊκό επίπεδο, και μάλιστα με συνεργασίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν επισκέφτηκε την Ουάσιγκτον, ο Pierre Joxe ανάγγειλλε το Φεβρουάριο τη σύσταση μιας γαλλοαμερικανικής ομάδας εργασίας για το στρατιωτικό-διαστημικό τομέα. Ενώ το νομοσχέδιο του στρατιωτικού προγράμματος προβλέπει 308 δισεκατομμύρια φράγκα για τις εξαρτήσεις από το 1992 μέχρι το 1994, οι ελαττώσεις των δυναμικών, στο επίπεδο των στρατιωτικών προσωπικών και των βιομηχανιών του στρατιωτικού εξοπλισμού, παρουσιάστηκαν ως συνέπεια του αφοπλισμού. Πράγματι, είναι το αποτέλεσμα της στρατηγικής ανάπτυξης που εντάσσεται στην αμφισβήτηση των αντιλήψεων περί εθνικής άμυνας, και σε μια ευρωπαϊκή ένταξη που ευνοεί ένα νέο στρατιωτικό ανταγωνισμό.

Αλλά μια από τις μέγιστες δυσκολίες της τοποθέτησης αυτών των σχεδίων είναι η αντίληψη που έχει η κοινή γνώμη για τη διεθνή κατάσταση, και η μη-συνταύτιση των φιλοδοξιών τους με τα συμφέροντα των κυρίαρχων δυνάμεων.

Γνωρίζουμε τη σημαντική προσπάθεια για την ανεύρεση εύσχημων δικαιολογιών για μια συνεχή οικονομική προσπάθεια και για στρατιωτικές επεμβάσεις. Χρησιμοποιούνται αληθινά προβλήματα για να καλυφθούν ανομολόγητες προθέσεις.

Γνωρίζουμε τους λόγους που αναλύθηκαν πολλές φορές για να δικαιολογηθεί ο πόλεμος στον Περσικό. Ποικίλλες και συνεχείς καμπάνιες έγιναν γύρω από το θέμα της απειλής του Νότου, ενώ όλη η λογική είναι αυτή της πίεσης που ασκείται στον Τρίτο Κόσμο και οι απειλές επέμβασης των δυνάμεων του Βορρά, για να διατηρούν τους λαούς μέσα στην εξάρτηση και την υπανάπτυξη, που είναι πηγή εντάσεων και κρίσεων.

Ανθρωπιστικές ενέργειες για τη διατήρηση και μάλιστα για την «αποκατάσταση» της ειρήνης μπορούν ν' αναφερθούν με την ευκαιρία της Γιουγκοσλαβίας.

Το έχουμε τονίσει: η τοποθέτηση του ευρωπαϊκού στρατιωτικού υλικού γίνεται στο όνομα της ειρήνης. Αντίθετα με κάθε ιστορική αλήθεια, η θύμηση του Σαράγεβο αναφέρεται με κάθε ευκαιρία, για να παρομοιαστεί η παρούσα κατάσταση μ' εκείνη της παραμονής του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου. Όμως, αν πρέπει να γίνει κάποια παρομοίωση, πρέπει να γίνει με τη συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων, που συγκρούστηκαν για την κυριαρχία στην Ευρώπη.

Το φάντασμα των εθνικιστικών εκρήξεων ξύπνησε για να δικαιολογήσει τη δημιουργία δυνάμεων επέμβασης, ενώ δεν έγινε τίποτε για να βοηθήσει την επίλυση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που τις υποδαυλίζουν και μάλιστα τις δημιουργούν.

Εμφανίζονται ως ειρηνοποιοί αυτοί οι ίδιοι που παρέχουν τα όπλα.

Κοινή γνώμη και ειρηνιστικές μάχες

Παρά το γεγονός αυτό, η πίεση προς τις κυβερνήσεις παραμένει έντονη.

Ο πόλεμος στον Περσικό δεν έγινε αισθητός ως νόμιμος, κυρίως αφού είδαμε τις συνέπειές του σ' εκείνη την περιοχή και σ' ολόκληρο τον κόσμο. «Ο πόλεμος στον Κόλπο δεν αποτελεί πλέον ατού για τον G. Bush», γράφει ένας τίτλος της Monde.[20] Οι ηγεμονικές αξιώσεις της Ουάσιγκτον προκαλούν αντιδράσεις αποδοκιμασίας, σε σημείο που το Πεντάγωνο δημοσιεύει τώρα μια νέα ερμηνεία του εγγράφου του πάνω στους στρατηγικούς προσανατολισμούς, επιμένοντας στη διατήρηση της ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών, βασισμένης στη διεθνή ανταλλαγή απόψεων για τη συμφωνία ακολούθησης κάποιας πολιτικής και στη διεθνή δράση (ακόμη κι αν μας εφιστά την προσοχή να μην μπούμε στον πειρασμό να κάνουμε έντονες περικόψεις στον προϋπολογισμό).

Στο Ρίο ντε Τζανέιρο, ο αρχηγός του Λευκού Οίκου βρέθηκε πολύ απομονωμένος και η εισφορά του προκάλεσε μια δυσφορία ακόμα και στους κύκλους που ήταν a priori θετικοί. Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΟΝG) έκαναν έντονα αισθητή την παρουσία τους και προσέγγισαν τα προβλήματα σε βάθος, προπαντός τη σχέση μεταξύ ανάπτυξης, περιβάλλοντος και αφοπλισμού.

Το ζήτημα του αφοπλισμού παραμένει η βασική ιδέα της ανταλλαγής απόψεων. Οι κινήσεις των κ.κ. Bush και Eltsine δεν είναι άσχετες μ' αυτήν την ανησυχία.

Η περίπτωση της Γαλλίας πρέπει να σημειωθεί, με την απόφαση που αναγγέλθηκε μετά τις εκλογές της άνοιξης ν' ανασταλούν οι πυρηνικές δοκιμές στον Ειρηνικό μέχρι το τέλος του χρόνου. Το γεγονός παρουσιάστηκε ως παραχώρηση πολιτική και μάλιστα μικροπολιτική. Έχει ελαχιστοποιηθεί η σημασία του γεγονότος ότι 60% των Γάλλων ήταν ευνοϊκοί σ' αυτήν την εγκύκλιο, όπως επίσης και το ρόλο που έπαιξαν οι ειρηνιστικές κινήσεις τα τελευταία χρόνια για να επέλθει αυτό το αποτέλεσμα. Επίσης, η οριστική εγκύκλιος του προγράμματος πυραύλων

μικρού βελληνεκούς Hades – για το οποίο δαπανήθηκαν 11 δισ. φράγκα – αναγγέλθηκε κρυφά.

Καταλαβαίνουμε πως μια από τις διακυβεύσεις είναι να καλυφθεί η βαρύτητα της κοινής γνώμης και η ικανότητά της να επεμβαίνει άμεσα στις αποφασιστικές επιλογές για το μέλλον.

Το ζήτημα των πυρηνικών δοκιμών υπήρξε πάντα η διακύβευση των ειρηνιστικών μαχών, στη διεθνή κλίμακα. Όποια και να είναι η επίσημη ερμηνεία, το γαλλικό δικαιοστάσιο γίνεται αισθητό στο διεθνές αντιπυρηνικό κίνημα ως παραχώρηση της κυβέρνησης στις γνώμες που σ' αυτό βρίσκουν δικαιολογία για τις πιέσεις που ασκούνται από τους ειρηνιστικούς οργανισμούς. Εξάλλου οι οπαδοί της στρατηγικής, της στρατιωτικής και πυρηνικής ενίσχυσης δεν κάνουν λάθος. Ο Pierre Lelouche μιλά «για μια απρεπή κι επικίνδυνη απόφαση»[21]. Χωρίς αμφιβολία το τέλος της μάχης αργεί ακόμη. Ο G. Bush ανάγγειλλε την πρόθεσή του να συνεχίσει τους πειραματισμούς, και το Πεντάγωνο εκτέλεσε πολλές δοκιμές την άνοιξη. Αλλά, ακόμη κι αν δεν πρόκειται προς το παρόν παρά για μια προσωρινή απόφαση που μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση το 1993, «πρέπει να γνωρίζουμε πως δε θα είναι εύκολο, σ' αυτόν τον τομέα, να οπισθοχωρήσουμε. Προπαντός για τη Γαλλία και προπαντός για τις δοκιμές της στον Ειρηνικό, που αποτελούν αντικείμενο φιλονικιών εδώ και δεκαετίες.» Επειδή και η Ρωσία επίσης έχει σταματήσει τα πειράματά της. «Αλλά, θα ειπωθεί ακόμη, συνεχίζει ο σύμβουλος για τα θέματα άμυνας του Jacques Chirac, τι σημασία έχει αν οι Αμερικάνοι έμειναν μόνοι στο στίβο του πυρηνικού ανταγωνισμού; Δεν κερδίσαμε τον ψυχρό πόλεμο; Δεν έχει έρθει η ώρα του αφοπλισμού και της ειρήνης; Και γιατί να μη δώσει η Γαλλία το καλό παράδειγμα;»

Η περίπτωση της Γαλλίας δεν είναι μεμονωμένη.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι πιέσεις αναφέρονται στο επίπεδο των πιστώσεων του Πενταγώνου, απέναντι στις τεράστιες κοινωνικές ανάγκες, στην αύξηση της μιζέριας, στη χρεωκοπία των μεγάλων αστικών συγκροτημάτων, στη φθορά του εκπαιδευτικού συστήματος και στην απουσία συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Στις 16 Μαΐου 1992, μια διαδήλωση που οργανώθηκε με προτροπή των δημάρχων των μεγάλων πόλεων, συγκέντρωσε στην Ουάσιγκτον πολλές χιλιάδες ατόμων. Το σύνθημα είναι: «σώστε τα παιδιά μας – σώστε τις πόλεις μας». Και οι ταραχές στο Λος Άντζελες και σε άλλες μητροπόλεις ενισχύουν το προοδευτικό κίνημα «Για άλλες προτεραιότητες» με την προοπτική των προεδρικών εκλογών.

Κάτω από πίεση, η Βουλή και στη συνέχεια η Γερουσία ζήτησαν δικαιοστάσιο για τα πυρηνικά πειράματα. Αλλά συγκρούστηκαν στο βέτο του προέδρου Bush.

Οι ομάδες που ήταν αντίθετες με τις πυρηνικές δοκιμές ενισχύθηκαν με τη γαλλική απόφαση. Κατά τη διάρκεια όλης της άνοιξης του 1992 οργανώνονται συγκεντρώσεις μπροστά στη μονάδα πειραματισμού της Νεβάδα. Προβλέπουν

την οργάνωση εκδηλώσεων μαζί με τον ινδιάνικο πληθυσμό της περιοχής από τις αρχές Οκτωβρίου του 1992, κάνοντας το συσχετισμό ανάμεσα στα 500 χρόνια αντίστασης των ιθαγενών και στην απαλλοτρίωσή τους για την εγκατάσταση του πολυγώνου πυρηνικής βολής.

Στην Ευρώπη, η επίσπευση της στρατικοποίησης δημιουργεί ερωτήματα πάνω στη φύση της οικοδόμησης που λαμβάνει χώρα.

Στη Δανία, η άρνηση της στρατιωτικής ένταξης κάνει ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού να κλίνει υπέρ του «όχι», όσον αφορά στην επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ. Και τα αντι-Μάαστριχτ κινήματα της Ιρλανδίας, των βορείων χωρών και της Αυστρίας προκαλούν την κοινή γνώμη ν' αμφισβητήσει την ουδετερότητά τους.

Στη Γερμανία, η εμμονή ενός έντονου ειρηνιστικού αισθήματος δημιουργεί εμπόδια στις βλέψεις των ιθυνόντων της Βόννης. Η ανταλλαγή απόψεων για την τροποποίηση του θεμελιώδους νόμου προκαλεί έντονες αντιστάσεις. «Αυτή η φιλοσοφία της μη-επέμβασης είναι βαθιά ριζωμένη στην κοινή γνώμη», γράφει η Monde[22] που υπογραμμίζει: «αλλά είναι αντίθετη με την αλληλεγγύη που σήμερα απαιτείται από τους ευρωπαϊκούς εταίρους της Γερμανίας για να είναι εφικτή η αντιμετώπιση ενός κόσμου όπου η αντιπαράθεση Ανατολής-Δύσης έχει αντικατασταθεί από άλλες απειλές. «Μετά από μια περίοδο αναβολής, το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SPD), λαμβάνοντας υπόψη τη συγκίνηση της γερμανικής γνώμης, παίρνει τελικά θέση κατά του κοινού στρατιωτικού σώματος. Αναζητώντας συγχρόνως κάποιο συμβιβασμό, «καταγγέλλει την πάρα πολύ στρατικοποιημένη εικόνα της Ευρώπης, που έπαιξε ρόλο στην απόρριψη της συνθήκης του Μάαστριχτ από τους Δανούς, κάτι που θα μπορούσε να συμβεί και με τη γερμανική κοινή γνώμη».[23]

Βλέπουμε ότι η ανταλλαγή απόψεων για τη νομιμότητα του πολέμου δεν έχει τελειώσει. Το αντίθετο.

Αλλά, στη νέα σχέση των δυνάμεων, και απέναντι στις ηγεμονικές φιλοδοξίες των δυτικών δυνάμεων και στη στρατιωτική αντίληψη που έχουν για την ασφάλεια, από πού μπορεί να προέρχεται η δύναμη της αμφισβήτησης αν όχι από την ανάπτυξη των λαϊκών αγώνων; Η έκφραση θεωριών γύρω από έννοιες πόλωσης – σε αντίθεση σε μια υποτιθέμενη διπολικότητα – κρύβει αυτή τη διάσταση, θέτοντας τις εναλλακτικές λύσεις μόνο στο επίπεδο των κρατών.

Λοιπόν, η αντίφαση ανάμεσα στα συμφέροντα των λαών και στις συνέπειες της πολιτικής κυριαρχίας δε μειώθηκε με την εξαφάνιση του πολιτικού και στρατιωτικού αντίβαρου που αντιπροσώπευαν η Σοβιετική Ένωση και οι σύμμαχοί της, ό,τι κι αν πιστεύουμε για την εξέλιξη του συστήματος.

Αυτό που ακριβώς τίθεται με μια νέα δύναμη, είναι το ξεπέρασμα της αντιπαράθεσης των μπλοκ, εκ των άνω, δηλαδή με την εγκατάσταση μιας πραγματικά νέας δημοκρατικής τάξης. Όμως αυτή η καινούργια τάξη δεν μπορεί να είναι ειρηνική, παρά μόνον αν ανταποκρίνεται στις ανάγκες ανάπτυξης, δηλαδή αν αμ-

φισβητεί θεμελιωδώς τη λογική της κυριαρχίας και τις πολιτικές της ισχύος που απορρέουν απ' αυτήν.

Η πρόκληση είναι σημαντική. Αλλά η προοπτική παραμένει τελείως ανοιχτή.

Είναι πολύ δύσκολο να επιστρέψουμε πάλι στα κεκτημένα της χαλάρωσης της έντασης στην Ευρώπη, στο αίσθημα ανακούφισης και αυξανόμενης ασφάλειας που μας είχε δημιουργηθεί από τα πρώτα μέτρα για τον πυρηνικό αφοπλισμό.

Η απομόνωση του G. Bush στο Ρίο ντε Τζανέιρο κατά τη Διάσκεψη Κορυφής για τη Γη, η απουσία πραγματικών απαντήσεων στα προβλήματα που τίθενται στην ανθρωπότητα με τους όρους «ανάπτυξη», «ασφάλεια», «περιβάλλον», η αμφισβήτηση των κριτηρίων δομικής ισοστάθμισης του FMI και της Παγκόσμιας τράπεζας δίνουν λαβές για την αμφισβήτηση της θεμελιωμένης τάξης, της «νέας τάξης» του G. Bush.

Στην Ευρώπη, ξεκινώντας από ζητήματα στρατικοποίησης, αλλά επίσης ξεκινώντας από τη φύση των θεμελιωμένων σχέσεων με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, και ιδιαίτερα από τη μεταχείριση του γιουγκοσλαβικού ζητήματος, τίθενται ερωτήματα σχετικά με τη φύση και το σκοπό της οικοδόμησης που λαμβάνει χώρα.

Έχουμε ακούσει να λέγεται μερικές φορές ότι ο ειρηνιστικός αγώνας χάνει το λόγο ύπαρξής του μέσα στη νέα κατάσταση. Αντίθετα, φαίνεται πως οφείλει ν' αποκτήσει μια ανώτερη διάσταση για ν' αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της εποχής. Αυτό που είναι καινούργιο, και φέρει πολλές προοπτικές, είναι πως ο σύνδεσμος είναι πιο ευδιάκριτος ανάμεσα στους αγώνες: υπέρ του αφοπλισμού και της αποπυρηνικοποίησης, κατά των επεμβάσεων, υπέρ της μείωσης των δαπανών για τον εξοπλισμό, και τους αγώνες για την ανάπτυξη. Με τον ίδιο τρόπο που η Διάσκεψη του Ρίο έδειξε καθαρά στους συνέδρους τη στενή σχέση μεταξύ υπεράσπισης του περιβάλλοντος και απαίτησης ανάπτυξης.

Έτσι μπορεί να οικοδομηθεί μια νέα αλληλεγγύη, που να θέτει υπό αμφισβήτηση, ξεκινώντας από διαφορετικές προσεγγίσεις, τις στραγγικές κυριαρχίας. Και η απαίτηση νέων λύσεων έχει τεθεί ξεκινώντας από τους καθημερινούς αγώνες.

Η εποχή της ευφορίας έχει περάσει. Για τους λαούς ανοίγονται νέα δυσκολοπάτητα μονοπάτια.

1. Le Monde, 26 Μαΐου 1992.

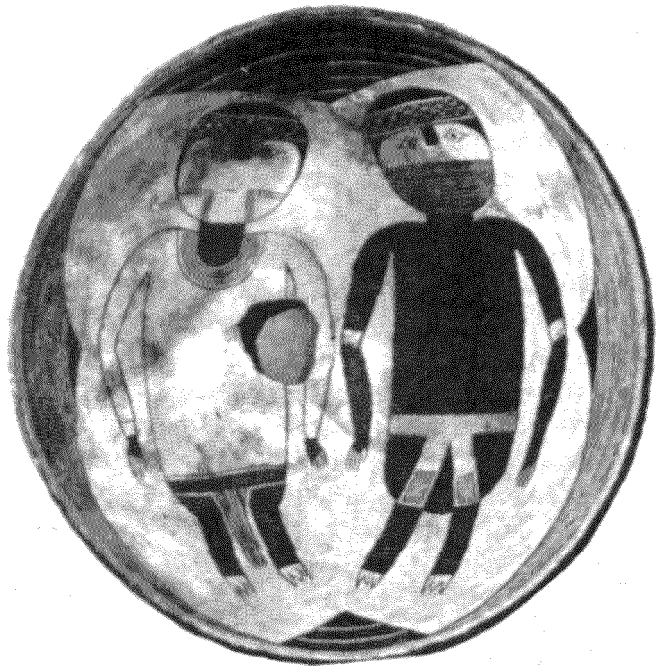
2. Nuclear weapons after the cold war, Carl Kaysen, Robert S. McNamara, George W. Rathjens, Foreign Affairs, φθινόπωρο 1991.

3. Le Figaro, 28 Φεβρουαρίου 1992.

4. Λόγος στην IEP του Παρισιού, 5 Ιουνίου 1992.

5. Europe/Documents no 1690 bis, Doc atlantique no 71 bis, 21 Φεβρουαρίου 1992.

6. Εθνικές συναντήσεις για την Ευρώπη, 11 Ιανουαρίου 1992.
7. Le Figaro, 4 Φεβρουαρίου 1992.
8. Le Monde, 4 Φεβρουαρίου 1992.
9. Le Figaro, 7-8 Μαρτίου 1992.
10. Jane's Defence Weekly, 17 Ιουνίου 1992.
11. Le Monde, 23 Ιουνίου 1992.
12. La Nouvelle Revue Socialiste, Ιανουάριος 1992.
13. Vendredi, 19 Σεπτεμβρίου 1990.
14. Le Figaro, 30 Ιανουαρίου 1992.
15. Le Figaro, 15 Ιανουαρίου 1992.
16. International Herald Tribune, 18 Φεβρουαρίου 1992.
17. International Herald Tribune, 9 Μαρτίου 1992.
18. Παρίσι, 12 και 13 Μαΐου 1992.
19. Ανεξάρτητη ευρωπαϊκή ένωση προγραμμάτων.
20. 19 Ιανουαρίου 1992.
21. Le Figaro, 16 Απριλίου 1992.
22. 2 Ιουλίου 1992.
23. Το ίδιο.

Treasure hill site, New Mexico 1050-1150 μ.Χ.